

European Electoral Studies

VOLUME: 3
ISSUE: 2

**Šaradín, Pavel: Teorie voleb druhého řádu a
možnosti jejich aplikace v České republice.
(review)**

Vlastimil Havlík (havlik@fss.muni.cz)
Michal Pink (pink@fss.muni.cz)

Nová kniha Pavla Šaradína, docenta katedry politologie a evropských studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého, se zaměřuje na problematiku druhořadých voleb v prostředí politického systému České republiky. Šaradín tak tematicky do značné míry navazuje na své předchozí publikační počiny (zmiňme mimo jiné knihu autorského kolektivu právě pod vedením Pavla Šaradína s názvem Volby do Evropského parlamentu v České republice). Hned na začátek uvedme, že recenzovaná publikace je v českém politologickém prostředí prvním pokusem o komplexnější zpracování prozatím poněkud opomíjeného tématu voleb druhého řádu.

Kniha se člení do šesti kapitol, které jsou doplněny o úvod a poněkud strohý závěr. V prvních dvou kapitolách se čtenář blíže seznámí použitými metodami a postupy, které jsou v práci aplikované, a samotnou teorií druhořadých voleb. Ve čtvrté kapitole autor přiblíží arénu „prvořadých voleb“ v časovém rozmezí 1996–2002 a s ní související témata. Od páté kapitoly je již práce zaměřena na samotné druhořadé volby, konkrétně na krajskou volební soutěž v letech 2000 a 2004. Šestá kapitola dále rozšíří předložený rámec i o volby do Evropského parlamentu, které proběhly v červnu 2004. V rámci jednotlivých kapitol se autor zabývá aspekty volební geografie, konfliktních linií, podstatou „opoziční smlouvy“ a dalšími z politologického pohledu zajímavými tématy.

Jako poněkud matoucí se jeví obsah kapitoly 2 „Použité metody a metodologie“, ve které se nelogicky objevují subkapitoly, zabývající se popisem volebních systémů, které jsou na různých úrovních českého politického systému používány, a významem volební účasti.

Za nejzdařilejší část práce lze považovat část kapitoly 3, ve které se autor přehledně věnuje vývoji konceptu druhořadých voleb v dosavadním politologickém výzkumu (s. 35–39). Ovšem ani zde se Šaradín nevyhnul problematičtým místům. Autor podle očekávání reprodukuje již klasickou práci Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta, překvapivě ale uvádí pouze pět dimenzí druhořadých voleb (s. 32), ačkoli Reif se Schmittem (1980: „Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results.“ *European Journal of Political Research*, roč. 8, vol. 1: 9) hovořili o dimenzích šesti. Přestože lze polemizovat s rovnocenností dimenzí v Reifově a Schmittově výčtu, Šaradín tak nečiní a je otázkou, jak „opomenutí“ dimenze sociální a kulturní proměny interpretovat. Bližší vysvětlení by si rovněž zasloužilo konstatování o odlišných volebních výsledcích v prostředí bipolárního a multipolárního

stranického systému (s. 36). Výstupem kapitoly zaměřené primárně na představení konceptu druhořadých voleb jsou následně tři hypotézy, k jejichž verifikaci (alespoň podle autora) následný text směřuje. Hypotézy, které vycházejí z v předchozím textu nastíněných aspektů druhořadých voleb, jsou ovšem formulovány tak nejednoznačně, že jejich verifikace je pokud ne vyloučena, potom velmi ztížena. Jako příklad uveďme klíčovou část hypotézy 1: „Předvolební kampaně jednotlivých voleb druhého řádu obsahují v mnoha případech témata, která jsou charakteristická pro volby prvního řádu“ (s. 45). Co myslí Šaradín termínem „předvolební kampaně“ (billboardy, vystoupení politiků v médiích nebo volební programy?), co znamená „v mnoha případech“ a která témata jsou „charakteristická pro volby prvního řádu“? O mnoho zřetelněji není formulována ani hypotéza 2: „Menší, nové a radikálnější strany mají větší šanci na úspěch v SOE (...)“. Jakým způsobem autor určuje např. radikálnost stran (programatika, jednání jejich představitelů)? S operacionalizací termínů se čtenář bohužel neseťká ani v dalším textu. Není třeba dodávat, že ověřitelnost hypotéz je základním předpokladem realizace vědeckého výzkumu.

Následuje kapitola 4 „Aréna voleb prvního řádu“. V podstatné části kapitoly (na 20 stranách) přistupuje autor k deskripci vývoje politických stran a stranického systému v České republice po roce 1989. Zůstává nezodpovězenou otázkou, proč Šaradín věnoval tolik prostoru (cca sedminu knihy!) tématu, které bylo již opakovaně a podrobněji zpracováno, navíc bez zjevného vztahu k tématu publikace. Samotný závěr kapitoly tvoří výčet metod, které autor hodlá použít pro dosažení hlavního cíle práce, totiž „komparace základních parametrů arény voleb prvního a druhého řádu v českém prostředí“ (s. 75).

Kapitola 5 se zaměřuje na volby do zastupitelstev krajů (vzhledem k datu vydání publikace nejsou do analýzy zahrnuty krajské volby v roce 2008). Po krátkém uvedení do problematiky vzniku krajské samosprávy v České republice se Šaradín zaměřuje na vybrané aspekty krajských voleb v letech 2000 a 2004 v kontextu dříve vyslovených hypotéz. Autorův postup při verifikaci hypotéz ale není prost sporných momentů. Jako příklad uveďme hypotézu 1, týkající se podoby volební kampaně v druhořadých volbách. Autor namátkou vybírá slogany z volebních programů, hesla z billboardů, navíc nekriticky pracuje s prohlášeními některých představitelů politických stran. Šaradínův přístup – tedy generalizace na základě analýzy (nebo spíše popisu) nereprezentativním způsobem vybraného vzorku aspektů zkoumaných voleb – tak místy ústí až v absurdní konstatování

typu „svérázný slogan starosty Čeladné [...] svědčí o zřetelném propojení tématu FOE do prostoru krajských voleb“ (s. 86). Popis volební kampaně před jednotlivými volbami navíc nezřídka obsahuje autorem nepodložená subjektivní konstatování – např. „image kampaně (myšleno ČSSD – pozn. V. H. a M. P.) ve srovnání například s ODS přitom bylo podprůměrné“ (s. 86) nebo hodnocení volební kampaně před volbami do Evropského parlamentu na s. 106. Kvalitě publikace nesvědčí ani častá aplikace vybraných metod s chybějícím shrnutím dosažených poznatků (např. na s. 89 v souvislosti s výpočtem indexu fragmentace, případně na s. 94–97 či na s. 136–137 použití metody zjišťování území volební podpory). Autor tak zůstává někde „na půl cesty“, když interpretaci bezesporu zajímavých dat ponechává až na samotném čtenáři. Celá kniha tak sestává fakticky ze dvou nepropojených částí: představení konceptu druhořadých voleb na jedné straně a popisu vybraných aspektů krajských a evropských voleb a českého stranického systému na straně druhé. Relativně ambiciózní cíl, tedy aplikace konceptu druhořadých voleb v prostředí politického systému v České republice tak zůstává bohužel nenaplněn. Zpochybnit lze rovněž autorovo konstatování v Závěru práce týkající se verifikace, resp. falzifikace, hypotéz. Volba metod a zejména práce s nimi již dopředu autora odsoudila k neúspěchu.

Na závěr dodejme, že celou publikací se jako červená nit vine zmatečné užívání odborných termínů (např. „pól“ na s. 47, „dominance“, resp. „dominantní“ na s. 46 a 127) či zavádění novotvarů bez jejich bližšího vysvětlení (např. „sociálně-kulturní rozpoložení obyvatel“ na s. 28, „normální volební akt“ na s. 35 či „radikální pluralita“ na s. 74). Horší orientaci v textu způsobují některé mapy, tabulky a grafy, které v černobílém provedení ztrácí svoji vypovídací hodnotu (mapa na s. 122 navíc postrádá legendu).

Publikaci Pavla Šaradína *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice* je tak nutno hodnotit především jako první, a tím hodnotný pokus o obsáhlejší zpracování konceptu druhořadých voleb v prostředí českého politického systému, byť konečný výstup nedosáhl autorových ambic.

Šaradín, Pavel: Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, 161 stran, ISBN 978-80-244-1876-6.